

Warszawa, 4 listopada 2002 r.

Opinia prawna
w sprawie skargi konstytucyjnej p. A. M.,
skierowanej do Trybunału Konstytucyjnego (sygn. akt SK.38/02)

Stosownie do zlecenia z dnia 15 października 2002 r. uprzejmie przedstawiam następującą opinię w sprawie skargi konstytucyjnej p. A. M. z dnia 5 marca 2002 r., zawierającej wnioski o stwierdzenie niezgodności z Konstytucją art. 426 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. nr 89, poz. 555 z późn. zmianami). Zdaniem Skarżącej, kwestionowany przepis jest niezgodny z art. 45 i art. 176 ust. 1 Konstytucji w zakresie, w jakim nie dopuszcza wniesienia zażalenia na postanowienie Sądu Rejonowego utrzymujące w mocy postanowienie Prokuratora o umorzeniu postępowania przygotowawczego.

1. Zarzuty podniesione w skardze są bezzasadne.

Artykuł 176 ust. 1 ustawy zasadniczej stanowi, że postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne. Użyte w tym przepisie określenie „postępowanie sądowe” nie podlega wykładni rozszerzającej. Określenie to nie obejmuje więc postępowań prowadzonych przez inne niż sąd organy, np. przez prokuratora. Pojęcie postępowania sądowego w rozumieniu art. 176 ust. 1 Konstytucji nie obejmuje także czynności wykonywanych przez sąd w postępowaniu przygotowawczym, polegających na rozpoznawaniu zażalenia na postanowienie prokuratora o odmowie wszczęcia lub umorzenia śledztwa lub dochodzenia (art. 329 w związku z art. 306 § 1 i 2 Kpk). **Wykonując te czynności i wydając stosowne postanowienie w sprawie (np. utrzymujące w mocy postanowienie prokuratora) sąd wykonuje jedynie funkcję kontrolną w stosunku do decyzji organu pozasądowego. Rola sądu w tym przypadku polega na kontroli postępowania prowadzonego przez inny organ, a nie na rozpoznawaniu sprawy w I instancji.**

Kwestia interpretacji określenia „postępowanie sądowe” była kilkakrotnie przedmiotem rozważań Trybunału Konstytucyjnego. W orzeczeniu z dnia 2 kwietnia 2001 r. SK.10/00 Trybunał wyraził pogląd, że treść art. 176 ust. 1 Konstytucji „wyraża zasadę dwuinstancyjności postępowania sądowego. Postanowienie o odmowie

wszczęcia postępowania przygotowawczego bądź o umorzeniu śledztwa lub dochodzenia jest orzeczeniem podejmowanym w toku postępowania przygotowawczego. Postępowanie przygotowawcze nie jest wymiarem sprawiedliwości” (OTK ZU nr 3 z 2001 r., s. 326). Według TK postępowanie to stanowi samodzielne niesądowe stadium postępowania karnego. W tej sytuacji wykonywane przez sąd „rozpoznawanie zażaleń na decyzję prokuratora o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego albo o jego umorzeniu nie ma charakteru merytorycznego orzekania w sprawie” (*ibid.*). Jest natomiast ono „elementem sądowej kontroli nad niektórymi czynnościami tego postępowania” (*ibid.*). W konkluzji Trybunał stwierdził, że „postanowienie sądu wydane w wyniku zażalenia na postanowienie (...) o jego umorzeniu (art. 306 § 1 i § 2 w związku z art. 330 § 1 kodeksu postępowania karnego) nie jest „orzeczeniem wydanym w I instancji” w rozumieniu art. 78 Konstytucji (Wybór tez i sentencji orzeczeń TK, I półrocze 2001, s. 42).

W innym orzeczeniu (z dnia 11 maja 2002 r. SK.5/02) Trybunał Konstytucyjny **w sposób zwięzły** sformułował swoje stanowisko w przedmiotowej sprawie. Według TK, konstytucyjne pojęcie „dwuinstancyjności postępowania sądowego odnosi się do spraw, które od początku do końca podlegają kognicji sądów jako organów władzy sądowniczej sprawujących wymiar sprawiedliwości. Wymóg dwuinstancyjności (art. 176 ust. 1 Konstytucji) nie odnosi się natomiast do orzeczeń sądów wydawanych w ramach kontroli postępowań prowadzonych przez inne organy...” (Wybór tez i sentencji orzeczeń TK I półrocze 2002, s. 90).

Przepis art. 78, zdanie pierwsze Konstytucji ustanawia prawo każdej ze stron do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Zasada instancyjności, wyrażona w tym przepisie, odnosi się do „pierwszego rozstrzygnięcia w sprawie” (orzeczenie TK z dnia 2 kwietnia 2001 r. SK. 10/00 – Wybór tez i sentencji orzeczeń I półrocze 2001 r., s. 42). Tym pierwszym rozstrzygnięciem może być np. postanowienie prokuratora o umorzeniu postępowania przygotowawczego. Przysługujące stronie prawo wniesienia do sądu zażalenia na to postanowienie (art. 306 Kpk) spełnia wymagania określone w cyt. przepisie ustawy zasadniczej. Należy jednak wskazać, że art. 78, zdanie drugie Konstytucji dopuszcza wyjątki od zasady instancyjności, które mogą być przewidziane w ustawie zwykłej. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, wyjątki te „nie mogą, ze względu na art. 176 ust. 1 Konstytucji, dotyczyć postępowania w sprawach należących do właściwości sądów „od początku

do końca”, mogą natomiast dotyczyć spraw należących do właściwości innych organów, w których sąd sprawuje jedynie kontrolę rozstrzygnięć owych organów” (orzeczenie z dnia 12 czerwca 2002 r. P.13/01 – Wybór tez i sentencji orzeczeń TK, I półrocze 2002, s. 92).

W świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego należy zatem przyjąć, że zaskarżony art. 426 § 1 Kodeksu postępowania karnego nie jest niezgodny z art. 176 ust. 1 Konstytucji ani nie pozostaje w opozycji do art. 78 ustawy zasadniczej. Orzeczenie sądu utrzymujące w mocy postanowienie prokuratora o umorzeniu postępowania przygotowawczego jest aktem kończącym czynności kontrolne sądu, wykonywane w stosunku do decyzji organu prowadzącego to postępowanie. **Wspomniane orzeczenie nie dotyczy więc sprawy należącej do właściwości sądów „od początku do końca”, a więc nie jest orzeczeniem sądowym I instancji**”. Wniesienie zaś przez stronę zażalenia na postanowienie prokuratora i rozpoznanie go przez sąd rejonowy należy ocenić jako pełną realizację dyspozycji art. 78 Konstytucji.

Bezasadny jest również zarzut naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji. Z treści bowiem art. 426 § 1 Kpk nie wynikają żadne ograniczenia prawa do sądu w rozumieniu Trybunału Konstytucyjnego, które obejmuje:

- 1) prawo uruchomienia procedury przed sądem jako organem niezależnym, bezstronnym i niezawisłym,
- 2) prawo do ukształtowania procedury sądowej zgodnie z wymaganiami sprawiedliwości i jawności oraz
- 3) prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia danej sprawy przez sąd (por. orzeczenie TK z dnia 8 listopada 2001 r. P.6/01 – Wybór tez i sentencji orzeczeń, II półrocze 2001, s. 42).

Wymienione elementy prawa do sądu nie odnoszą się do sytuacji, w której osoba pokrzywdzona jest wyłącznie podmiotem postępowania przygotowawczego prowadzonego przez prokuratora.

Sporządził: Witold Pawełko